

Rafał FLORCZYK

Uniwersytet Warszawski

Wydział Geografii i Studiów Regionalnych

e-mail: rafalflo@wp.pl

ORGANIZACJA FORMALNYCH SPOSOBÓW USPOŁECZNIAENIA PRZY WDRAŻANIU PROGRAMÓW REWITALIZACJI - PRZYPADKI WYBRANYCH GMIN OBSZARU METROPOLITALNEGO WARSZAWY

Organisation of formal ways of citizen participation in urban renewal programs implementation. Case of Warsaw Metropolitan Area municipalities

Zarys treści: Artykuł porusza problem uspołecznienia programów rewitalizacji za pomocą działalności zróżnicowanych, sformalizowanych kolegialnych podmiotów. Uzyskane wyniki wskazują, że badane Komitety Rewitalizacji i Zespoły ds. rewitalizacji różnią się przypisanymi zadaniami i wybranymi składami. Kompetencje analizowanych podmiotów ograniczają się głównie do wydawania opinii, przez co nie osiągają one wysokich szczebli w drabinie partycypacji.

Abstract: The paper concerns the issue of differentiated forms of citizen participation in urban renewal programs implementation. There is a difference between Committees of Revitalisation and other formal ways of participation considering their tasks and compositions. All analysed forms are placed on the low levels of participation ladder.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, partycypacja, Komitet Rewitalizacji, Zespół ds. rewitalizacji, program rewitalizacji

Key words: urban renewal, participation, Revitalization Committee, urban renewal program

WPROWADZENIE

Spółeczny wymiar rewitalizacji jest w ostatnich latach często omawianym zagadnieniem. *Ustawa z dn. 9.10.2015 o rewitalizacji* (Dz.U. 2018 poz. 1398 ze zm.) uchwalona przez Sejm w 2015 r. kładzie w procesie rewitalizacji nacisk na sferę społeczną. To właśnie warstwa społeczna stanowi w diagnozie podstawę do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a zjawiska kryzysowe w sferach gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej traktowane są jako towarzyszące. Społeczny wymiar rewitalizacji wyraża się również rozbudowanym procesem konsultacyjnym, który stanowi spełnienie wymogu zapewnienia partycypacji społecznej w tym procesie. Gminy zobowiązane są do uspołecznienia procesu rewitalizacji, poprzez włączenie

Wpłynęło: 11.02.2019

Zaakceptowano: 20.08.2019

Zalecany sposób cytowania/ Cite as: Florczyk R., 2019, Organizacja formalnych sposobów uspołecznienia przy wdrażaniu programów rewitalizacji - przypadki wybranych gmin Obszaru Metropolitalnego Warszawy, *Prace i Studia Geograficzne*, 64.3, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 93-109.

odpowiednich interesariuszy, od momentu przygotowywania programu aż do zakończenia jego realizacji i oceny.

Ciekawy aspekt stanowi sformalizowany (zinstytucjonalizowany) sposób uspołecznienia wdrażania programów rewitalizacji i jego zróżnicowanie. Różnice te mogą być uwarunkowane możliwością stosowania przez gminy przepisów przejściowych przewidzianych w art. 52 *ustawy o rewitalizacji* (2015). W zależności od stosowanej przez samorządy podstawy prawnej przy uchwalaniu programu rewitalizacji tzn. *ustawy o rewitalizacji* lub wyłącznie *ustawy z dn. 8.03.1990 o samorządzie gminnym* (Dz.U. 2018 poz. 994 ze zm.) i dostosowaniu się do innych wymogów (*Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* (2016) i dokumentów wojewódzkich) w gminach mogą funkcjonować Komitety Rewitalizacji, Zespoły ds. rewitalizacji czy pełnomocnicy, ale też może takich ciał zabraknąć. Zjawiskiem wartym zbadania jest umocowanie funkcjonowania tych organów oraz zróżnicowanie ich struktury i możliwych sposobów działania.

Celem niniejszego artykułu jest określenie poziomu postulowanej partycypacji społecznej w sformalizowanych sposobach uspołecznienia programów rewitalizacji oraz zróżnicowania zakresu zadań przypisanych tym formom.

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

Partycypacja społeczna jest zagadnieniem szeroko omawianym w literaturze naukowej od wielu lat. Partycypację można zwięźle określić jako uczestnictwo (Szlachetko i in. 2017). Klasyczną pozycję poświęconą tej tematyce stanowi praca S. Arnstein (1969), w której definiuje pojęcie partycypacji i proponuje jej typologię. Zdaniem S. Arnstein (1969), partycypacja oznacza redystrybucję władzy, pozwalającą obywatelom wykluczonym do tej pory z udziału w różnych procesach, na udział w nich – m.in. dostęp do decydowania o informacji i wpływ na ustalanie celów. J. Hausner (1999, s. 41) formułuje definicję partycypacji społecznej jako „udział obywateli w zarządzaniu sprawami społeczności, której są członkami”. Podobnego zdania są autorzy komentarza do *ustawy o rewitalizacji*, formułując twierdzenie, że „Partycypacja społeczna stanowi narzędzie zarządzania publicznego wykorzystywane w różnych sferach życia zbiorowego” (Szlachetko i in. 2017, s. 79). Do celów partycypacji należy stworzenie systemu dostarczania dóbr i usług odzwierciedlającego rzeczywiste potrzeby społeczne (Kijowski 2010). Za cel partycypacji społecznej uznać można również osiągnięcie obustronnego dialogu służącego wspólnemu wypracowywaniu decyzji (Wojtoszek 2015).

Zadaniem partycypacji jest uzupełnienie tradycyjnych mechanizmów demokracji, stanowiące zwrot w kierunku tradycji deliberatywnej (Długosz, Wygnański 2005) – poszukiwania konsensusu w wyniku debaty. Im większa jest liczba uczestników partycypacji, tym większa jest wywierana presja na rządzących i silniejsza jest akceptacja dla podjętych decyzji (Pawłowska, Radzik 2016). Ważna jest dobrowolność podejmowania udziału w partycypacji. Efekt partycypacji w założeniu stanowi wzrost aktywności obywateli i kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego (Gawroński 2010).

Istnieją różne podziały poziomów partycypacji (zwanym czasem też etapami), w zależności od rzeczywistego udziału społeczeństwa w procesach. Jednym z najprostszych jest wydzielenie informowania, konsultowania i współdecydowania (Wojtoszek 2015). S. Arnstein (1969) wyróżnia osiem

poziomów partycypacji (od manipulacji aż po kontrolę obywatelską¹), które grupuje w trzy kategorie: braku partycypacji, działań symbolicznych i władzy obywatelskiej. Zmodyfikowany model S. Arnstein proponują J. Kotus i T. Sowada (2017) – drabina partycypacji została przez nich uzupełniona m.in. o kategorie obywatelskiego nieposłuszeństwa i radykalizacji. Wyniki ich badań dla Poznania wskazują, że osiągnięcie prawdziwego dialogu jest trudne, a relacje są często asymetryczne (Kotus, Sowada 2017).

Podobną drabinę partycypacji opracowali P. Swianiewicz i in. (2004), w której dzielą partycypację (w powiązaniu ze stylem rządzenia w samorządzie i rolą członków społeczności lokalnej) na formy interaktywne i nieinteraktywne². Mieszkańcy w tej typologii mogą być wyłączeni z procesu decyzyjnego bądź mogą pełnić jedną z sześciu funkcji poczynając od bycia odbiorcą przekazywanych informacji po inicjowanie działań (samorządy wspierają inicjatywy).

W oparciu o symetrię relacji władze lokalne – społeczeństwo lokalne wyróżnić można cztery modele partycypacji: asymetryczny (oparty na jednostronnym przekazie informacji od władz lokalnych), opiniodawczo-konsultacyjny (charakteryzujący się obustronnym przepływem informacji – model najpopularniejszy w Polsce), symetryczny (zrównoważona partnerska relacja), delegacyjny (oddanie społeczności lokalnej możliwości podejmowania decyzji) (Boryczka 2015).

Partycypacja społeczna stanowi istotny element wielu procesów prowadzonych na szczeblu lokalnym. Kwestie rozwoju oraz funkcjonowania miast (w tym proces rewitalizacji) stanowią dobre przykłady do badania rozwiązań, na które decydują się władze lokalne w celu uspołecznienia prowadzonej polityki.

ZNACZENIE POJĘCIA REWITALIZACJI ORAZ PODSTAWY PRAWNE PROWADZENIA REWITALIZACJI W POLSCE

Do 2015 r. polskie prawodawstwo nie definiowało pojęcia rewitalizacji. Termin rewitalizacja jest często mylnie rozumiany i utożsamiany z innymi procesami dotyczącymi przestrzeni. W literaturze naukowej funkcjonują różne definicje pojęcia rewitalizacji, które charakteryzuje wiele wspólnych elementów. Rewitalizacja w pojęciu geograficznym i urbanistycznym jest kompleksowym procesem, którego celem jest przywrócenie do funkcjonowania (życia) określonych obszarów, poprzez wprowadzenie na nim nowych funkcji społecznych i gospodarczych z zaangażowaniem dotychczas zamieszkałej tam ludności (rewitalizacja integracyjna) lub funkcji przewidzianych dla nowych użytkowników przestrzeni (rewitalizacja implantacyjna). Proces rewitalizacji odpowiada na degradację społeczną, gospodarczą i przestrzenną oraz powiązane z nimi konsekwencje zachodzące w przestrzeni miejskiej (Domański, Gwosdz 2010). Cele rewitalizacji ukierunkowane są na sfery społeczno-gospodarczą i ekologiczno-przestrzenną³. Działania architektoniczno-budowlane wpisujące się np. w renowację, rewaloryzację lub rehabilitację – będące elementami modernizacji (Włodarczyk 2011), które nie prowadzą do przemian funkcjonalnych, same w sobie nie stanowią rewitalizacji, ale stanowić mogą część przewidzianych w niej działań. Działania infrastrukturalne należy uzupełniać

¹ Arnstein wyróżniła kolejno (pisownia oryginalna): *manipulation, therapy, informing, consultation, placation, partnership, delegated power, citizen control*.

² W ramach nieinteraktywnych: zamknięty styl autorytarny, otwarty styl autorytarny, konsultacje; w ramach interaktywnych: uczestnictwo, delegacja, współpraca, wspomaganie.

³ http://www.umwd.dolnyślask.pl/fileadmin/user_upload/ZPORR/Konkursy/wymogi_lpr.pdf (29.12.2018)

programami rozwoju gospodarczego i działaniami społecznymi (Skalski 2004). Istotna jest długofalowość i wielopłaszczyznowość działań, które prowadzą do ponownego włączenia terenów zdegradowanych w funkcjonowanie całego organizmu miejskiego (Kozłowski, Wojnarowska 2011).

Definicję rewitalizacji w polskim prawie rozstrzygnęła *ustawa o rewitalizacji* (2015) i *Wytyczne...* (wydane przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju w lipcu 2015 r. i zaktualizowane przez Ministra Rozwoju w sierpniu 2016 r. określające, pod jakimi warunkami program rewitalizacji może stanowić podstawę do ubiegania się o środki zewnętrzne, które obecnie są podstawą finansowania procesu rewitalizacji).

Wytyczne... (2016) definiują rewitalizację jako „proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne, lub techniczne, lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji”. *Ustawa o rewitalizacji* (2015) w art. 2 ust. 1 przyjmuje nieco odmiennie sformułowaną definicję: „Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji”. Obydwie przytoczone definicje w centrum działań stawiają lokalną społeczność, a definicja z *Wytycznych...* (2016) na pierwszym miejscu wspomina kwestie społeczne. Sfera społeczna jako najważniejsza, podkreślana jest w obu dokumentach również w przypadku definiowania stanu kryzysowego w powiązaniu z obszarem zdegradowanym. Negatywne zjawiska społeczne są podstawą do uznania obszaru za zdegradowany, jednak konieczne jest współwystępowanie zjawisk kryzysowych w co najmniej jednej z dodatkowych sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

Niezwykle ważny społeczny wymiar rewitalizacji zakłada, że społeczeństwo jest zarówno podmiotem, jak i uczestnikiem działań rewitalizacyjnych (Muszyńska-Jeleszyńska 2015). Zdaniem P. Hałata (2010) partycypacja jest ściśle powiązana z rewitalizacją (jako skoordynowanym procesem społecznym i inwestycyjnym). Rewitalizacja stanowi przykład złożonego, kompleksowego procesu, w którym udział lokalnego społeczeństwa jest istotnym elementem pomagającym w osiągnięciu założonego celu (czyli przywrócenia do życia określonego obszaru). Partycypacja w procesie rewitalizacji buduje wiarygodność w oczach mieszkańców i inwestorów (Skalski *Trudne drogi...* za Hałata 2010). Postulatów włączania mieszkańców w kształtowanie przestrzeni miejskiej można upatrywać także w dokumentach europejskich takich jak *Karta Lipska* z 2007 r., czy *Nowa Karta Ateńska* z 2003 r. (Muszyńska-Jeleszyńska 2015).

Problem uspołecznienia rewitalizacji był już nieraz podnoszony w polskiej debacie teoretycznej i literaturze (m.in. Noworól 2005). Wyniki dotychczasowych badań wskazują, że gminy często skupiają się na komunikacji społecznej i marketingu, zamiast na zapewnieniu pełnego udziału mieszkańców w tym procesie, co stanowi efekt wypełnienia narzuconych minimalnych wymogów (Hałata 2010). Jako ważny czynnik w procesie prowadzenia uspołecznienia rewitalizacji wspomniane są umiejętności oraz otwartość osób animujących partycypację (Noworól i in. 2012).

Jeden z rozdziałów przywoływanej *ustawy o rewitalizacji* (2015) poświęcono właśnie kwestii partycypacji społecznej (w przypadku opracowywania gminnego programu rewitalizacji), co również stanowi podkreślenie wagi społecznego wymiaru rewitalizacji. Artykuł 5 tej ustawy przewiduje konieczność zapewnienia aktywnego udziału interesariuszy w przygotowaniu, prowadzeniu i ocenie

rewitalizacji. Realizacja tego wymogu na pierwszym etapie następuje w drodze zorganizowania konsultacji społecznych w formie co najmniej zbierania uwag w postaci papierowej lub elektronicznej oraz dwóch dodatkowych sposobów proponowanych w art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy – są to spotkania, debaty, warsztaty, spacer studyjne, ankiety, wywiady, wykorzystanie grup przedstawicielskich lub zbieranie uwag ustnych. Kolejnym wymogiem jest powołanie Komitetu Rewitalizacji (art. 7) stanowiącego forum współpracy i dialogu w kwestii przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełniącego funkcję opiniodawczo-doradczą dla lokalnego władarza. Jest więc to zorganizowana forma uspołecznienia procesu rewitalizacji, a przypisanie jej roli forum dialogu wpisuje się w przywoływane w drugim rozdziale cele partycypacji społecznej (zob. Wojtoszek 2015). *Ustawa o rewitalizacji* (2015) nakreśla ramy funkcjonowania Komitetu Rewitalizacji, zostawiając swobodę gminom w kwestiach wyznaczania jego składu i zasad działania. Swoboda wyboru składu ograniczona jest do interesariuszy rewitalizacji wymienionych w art. 2 ust. 2 ustawy. Dowolność doboru interesariuszy do prac w Komitecie rodzi obawy, co do stronnictwa i manipulacji w celu realizowania interesów określonych grup (Rogatka i in. 2015). Zabezpieczenie przed dominacją przedstawicieli gminy w Komitecie Rewitalizacji stanowi art. 7 ust. 8 ustawy, który wyklucza ich podczas głosowania opinii o projektach dokumentów przygotowanych przez lokalnego władarza. W debacie teoretycznej pojawia się również pytanie, czy Komitety nie powinny dysponować kompetencjami wykonawczymi w celu aktywniejszego zaangażowania w proces rewitalizacji (Rogatka i in. 2015). Pewną swobodą objęty jest także moment powołania Komitetu – najpóźniej do 3 miesięcy po uchwaleniu gminnego programu rewitalizacji, co może prowadzić do wyłączenia Komitetu z etapu przygotowywania dokumentu (Donderowicz i in. 2016). Komitet powoływany jest zarządzeniem organu wykonawczego gminy, jednak zasady działania i naboru określa rada gminy. Interesariuszy rewitalizacji, którzy uczestniczyć będą w pracach Komitetów, należy upatrywać w grupie nazwanej przez K. Skalskiego (1996) „aktywnymi uczestnikami”⁴.

W przypadku przygotowywania innych niż gminne programów rewitalizacji (na podstawie wyłącznie art. 18 ust. 2 pkt 6 *ustawy o samorządzie gminnym*⁵) *Wytyczne...* (2016) nie obligują gmin do powoływania Komitetów Rewitalizacji ani innych zorganizowanych form współpracy z interesariuszami. *Wytyczne...* (2016) zawierają stwierdzenie, że partycypacja stanowi fundament rewitalizacji na każdym etapie procesu i wymagają jedynie określenia, „w jaki sposób wybrana forma zarządzania programem rewitalizacji realizuje zasadę udziału w niej interesariuszy” (*Wytyczne...* 2016, s. 24) oraz podkreślają, że wybrane powinny zostać dojrzałe formy partycypacji wykraczające ponad informowanie czy konsultowanie działań i dążące do zaawansowanych metod – współdecydowania lub kontroli obywatelskiej. Pozostawiona gminom swoboda może skutkować wyborem zróżnicowanych form uspołecznienia i prowadzić do różnego stopnia włączenia interesariuszy w proces rewitalizacji.

⁴ K. Skalski (1996) obok „aktywnych uczestników” wyróżnił także „milczącą większość”.

⁵ Przygotowywanie programów rewitalizacji na podstawie ustawy o samorządzie gminnym (1990) stanowi mniej skomplikowaną i szybszą procedurę, ale podjęte tą drogą działania mogą być realizowane wyłącznie do 2023 r., bez wykorzystania wielu narzędzi, zwłaszcza planistycznych, możliwych jedynie w przypadku stosowania ustawy o rewitalizacji (2015). W przypadku przygotowywania gminnego programu rewitalizacji konieczne jest przeprowadzenie trzech odrębnych procesów konsultacyjnych: przy wyznaczeniu obszaru rewitalizacji, powołaniu Komitetu Rewitalizacji i opracowaniu ostatecznego projektu programu.

ZAŁOŻENIA BADANIA

Analizie w przedmiotowym badaniu poddane zostały przypadki podobnych wielkościowo i funkcjonalnie gmin położonych w Obszarze Metropolitalnym Warszawy (Florczyk 2018). Podobieństwo położenia i znaczenia funkcjonalnego w systemie usługowym i osadniczym (obszaru metropolitalnego) pozwala na ograniczenie zmiennych wpływających na kształt kolegialnych form społecznienia wdrażania programów rewitalizacji. Wymienione podobieństwa ośrodków pozwalają zakładać zbliżoną kompozycję scen lokalnych w kontekście podmiotów aktywnych w lokalnej polityce – interesariuszy rewitalizacji.

Wybranymi przypadkami są Pruszków, Wołomin, Legionowo, Żyrardów, Grodzisk Mazowiecki, Nowy Dwór Mazowiecki oraz Piaseczno. Wybór uwarunkowany był także jednakowymi wymogami, jakie gminy musiały spełnić przy powstawaniu programów rewitalizacji, aby być wpisanymi do *Wykazu programów rewitalizacji Województwa Mazowieckiego*⁶ – dalej *Wykaz* – musiały powstać zgodnie z *Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ład przestrzennego* (2016)⁷ Województwa Mazowieckiego. Wpis do *Wykazu* może być uzyskany jedynie po otrzymaniu pozytywnej oceny dwóch ekspertów powołanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego. *Karta oceny*⁸ zawiera 12 kryteriów, które należy spełnić, aby program rewitalizacji mógł stanowić podstawę do ubiegania się o środki zewnętrzne, w tym w szczególności fundusze z Unii Europejskiej. Punkt nr 10 *Karty oceny* pn. „Partycypacja społeczna” porusza trzy kwestie, które poddawane są ocenie: fakt zidentyfikowania w programie rewitalizacji interesariuszy oraz włączania ich w proces tworzenia i wdrażania programu.

Na przygotowanie gminnego programu rewitalizacji na podstawie *ustawy o rewitalizacji* (2015) zdecydowało się jedynie 16 ze 142 gmin, które uzyskały wpis do *Wykazu*⁹. Pozostałe programy powstały w oparciu o *ustawę o samorządzie gminnym* (1990) i *Wytyczne...* (2016).

Wszystkie gminy wybrane do badania posiadają uchwalony program rewitalizacji. W większości przypadków okres przyjmowania programów przez rady gmin i wpisywania do *Wykazu* przypada na 2017 r. (od stycznia do października). Jedynie w Piasecznie program rewitalizacji został uchwalony pod koniec 2016 r., jednak nie uzyskał on akceptacji ekspertów województwa. Dominujący, miejski charakter obszarów rewitalizacji w wybranych gminach będzie dodatkowo zawężał liczbę zmiennych wpływających na skład badanych form społecznienia (jedynie w programach w Grodzisku Mazowieckim i w Piasecznie przewidziano, obok rewitalizacji części miast, realizację projektów rewitalizacyjnych na obszarach wiejskich).

Zjawiskiem wartym zbadania jest zróżnicowanie oraz umocowanie funkcjonowania zorganizowanych form społecznienia programów rewitalizacji. Postawione pytania badawcze brzmią:

1. Czy w badanych gminach istnieją sformalizowane kolegialne sposoby partycypacji interesariuszy w procesie rewitalizacji (Komitety Rewitalizacji lub inne formy)?
2. Czy w funkcjonowaniu Komitetów Rewitalizacji i innych form występują różnice w zakresie:

⁶ www.funduszedlamazowska.eu

⁷ www.funduszedlamazowska.eu

⁸ www.funduszedlamazowska.eu

⁹ Stan na 20.12.2018 r.

- przydzielonych kompetencji – osiągniętego poziomu na szczeblu drabiny partycypacji?
- sposobu naboru i udziału poszczególnych interesariuszy?
- czasu rozpoczęcia działalności w odniesieniu do rozpoczęcia procesu rewitalizacji?
- dostępności informacji o działalności?

Brak narzuconego obowiązku powołania zorganizowanego kolegialnego ciała służącego partycypacji na etapie powstawania i wdrażania programu rewitalizacji innego niż gminny program rewitalizacji, a związku z tym brak jakichkolwiek wytycznych, skłaniają do sformułowania kilku hipotez.

Po pierwsze dążenie do uzyskania dofinansowania zewnętrznego działań rewitalizacyjnych (uzyskanie wpisu do *Wykazu* m.in. poprzez spełnienie wymogu partycypacji społecznej zapisanego w *Wytycznych...* (2016)) spowoduje powoływanie przez gminy sformalizowanych form uspołecznienia programów rewitalizacji w postaci Komitetów Rewitalizacji lub innych kolegialnych form.

Po drugie dowolność podejmowanych działań na podstawie *ustawy o samorządzie gminnym* (1990), uwzględniając jedynie warunki obowiązku włączenia interesariuszy w dojrzałej formie partycypacji, przełoży się na szersze przydzielenie kompetencji sformalizowanym sposobom partycypacji (np. Zespołom) niż w ma to miejsce przypadku zadań Komitetów Rewitalizacji.

Po trzecie w składzie innych form uspołecznienia niż Komitety Rewitalizacji mniejszy będzie udział interesariuszy nie będących przedstawicielami gminy. Założenie to jest uwarunkowane m.in. brakiem narzuconego ustawowego wyłączenia przedstawicieli gminy przy głosowaniu opinii, tak jak ma to miejsce w przypadku Komitetów Rewitalizacji.

Badanie oparte zostało na analizie aktów prawa lokalnego – uchwał rad gmin (w tym programów rewitalizacji) oraz zarządzeń prezydentów i burmistrzów, a także analizie danych ze stron internetowych gmin.

ZORGANIZOWANE FORMY USPOŁECZNIENIA REWITALIZACJI I UCZESTNICZĄCY W NICH INTERESARIUSZE

Wszystkie gminy objęte badaniem opracowały i przyjęły programy rewitalizacji: Pruszków i Wołomin (gminne programy rewitalizacji), Legionowo, Żyrardów, Grodzisk Mazowiecki i Nowy Dwór Mazowiecki (lokalne programy rewitalizacji wpisane do *Wykazu*) oraz Piaseczno (lokalny program rewitalizacji, który nie uzyskał wpisu do *Wykazu*). Szczegółowe wyniki analizy omówione w tym rozdziale, zaprezentowane zostały w tabeli 1.

Jedynie dwie gminy z siedmiu analizowanych zdecydowały się na przygotowanie gminnego programu rewitalizacji i powołanie Komitetu Rewitalizacji. Cztery gminy powołały Zespół ds. rewitalizacji, jedna zdecydowała się na niepowoływanie kolegialnego ciała angażującego interesariuszy – jest to Piaseczno, którego program rewitalizacji jako jedyny nie uzyskał wpisu do *Wykazu*. Przypadek Piaseczna nie był poddawany dalszym analizom (za uspołecznienie programu odpowiada pełnomocnik ds. rewitalizacji¹⁰). Hipoteza pierwsza może zostać uznana za potwierdzoną.

Zgodnie z zapisami programów rewitalizacji gmin poddanych badaniu, wszystkie ciała kolegialne powinny angażować różnorodnych interesariuszy, co też ma odzwierciedlenie w rzeczywistości poza jednym przypadkiem – Grodziskiem Mazowieckim (w skład Zespołu ds. rewitalizacji weszli jedynie

¹⁰ <http://bip.piaseczno.eu/artykul/206/3404/lokalny-program-rewitalizacji-na-lata-2016-2023> (07.01.2019)

przedstawiciele gminy). Przypadek Grodziska Mazowieckiego jest specyficzny, ponieważ program rewitalizacji w tej gminie jest aktualizacją obowiązującego wcześniej, a skład Zespołu ds. rewitalizacji jest w znacznej mierze odzwierciedleniem Zespołu powołanego w 2014 r. Brak przedstawicieli pozostałych interesariuszy rewitalizacji powoduje, że Zespół nie wypełnia roli forum współpracy i dialogu oraz nie może być uznany za formę partycypacji społecznej. W przypadku wszystkich pozostałych gmin nabór na członków reprezentujących interesariuszy (poza przedstawicielami gminy i rady gminy) był wolny, jednak różnił się w zakresie wyłaniania członków przy większej liczbie zgłoszeń. W trzech przypadkach decydował organ wykonawczy gminy (burmistrz lub prezydent), raz wynik oceny merytorycznej, raz losowanie (nie istnieje zależność od typu formy uspołecznienia: Komitet czy Zespół).

Poza przypadkiem Grodziska Mazowieckiego w żadnym z Komitetów ani Zespołów przedstawiciele gminy (rozumiani jako przedstawiciele urzędu, jednostek organizacyjnych gminy, spółek z udziałem gminy) nie mają większości w składzie. Przedstawiciele gminy (nie wliczając radnych) w dwóch Komitetach Rewitalizacji zajmują łącznie 5 na 29 miejsc, w przypadku Zespołów są to 24 miejsca na 48 (wyłączając Grodzisk Mazowiecki – jest to 11 na 35). Dysproporcja pomiędzy udziałem interesariuszy potwierdza hipotezę trzecią – w składach podmiotów innych niż Komitety Rewitalizacji (Zespoły ds. rewitalizacji) udział przedstawicieli gminy jest większy.

Jedyną gminą, w której przedstawiciele gminy w Zespole ds. rewitalizacji są wyłączeni w głosowaniach opinii nt. dokumentów przygotowywanych przez burmistrza lub prezydenta jest Nowy Dwór Mazowiecki (jest to zapis analogiczny do narzuconego obowiązku dotyczącego Komitetów Rewitalizacji). Oznacza to, że przedstawiciele gmin w Zespołach mają większy wpływ na efekty ich działań, niż ma to miejsce w przypadku Komitetów Rewitalizacji. Fakt ten wpisuje się w założenie, które leżało u podstaw hipotezy nr 3.

Komitety Rewitalizacji poddane badaniu charakteryzują się większym zróżnicowaniem składu niż analizowane Zespoły ds. rewitalizacji (np. tylko w jednym z Zespołów zasiadają oficjalni przedstawiciele zaklasyfikowani w badaniu do kategorii reprezentującej właścicieli nieruchomości, użytkowników wieczystych, wspólnoty, zarządców nieruchomości, rady osiedli).

Ciekawe zjawisko stanowi przenikanie się funkcji poszczególnych członków Zespołów i Komitetów. Przykładowo w Żyrardowie przedstawicielem instytucji lokalnych działających na obszarze rewitalizacji jest dyrektor jednej ze szkół podstawowych, a więc podwładny prezydenta miasta. W Nowym Dworze Mazowieckim dwaj przedstawiciele mieszkańców są członkami zarządów wspólnot osiedli. Często jest przynależność przedstawicieli mieszkańców do organizacji pozarządowych np. w Legionowie ponad połowa członków Zespołu ds. Rewitalizacji jest zarazem członkiem organizacji pozarządowej. W Pruszkowskim Komitecie Rewitalizacji jeden z przedstawicieli mieszkańców jest zarazem pracownikiem miejskiego urzędu. Większy udział osób powiązanych z lokalną władzą (np. jako podwładni pracujący w urzędach), które są oficjalnie przedstawicielami innych interesariuszy, może rodzić obawy o zachwianie rzeczywistej równowagi w pracach Komitetów i Zespołów, a w skrajnych przypadkach może to prowadzić do zdominowania tych ciał przez władzę lokalną. Efekt takich zabiegów stanowić będzie niespełnianie przez nie swojej roli – forum dialogu różnych interesariuszy. Kolejnym aspektem jest zaangażowanie członków Komitetów i Zespołów w lokalną działalność polityczną – bierny udział w wyborach samorządowych, świadczący o dużej aktywności lokalnej tych osób (w kolejnej roli, jako kandydat). W Legionowie aż sześciu na dziesięciu członków (nie tylko przedstawiciele rady miasta) startowało w wyborach z różnych komitetów na różnych szczeblach samorządu.

Tabela 1. Ciąg dalszy ze strony 101

Table 1. Continued from page 101

Przedstawiciele Urzędu/ jednostek organizacyjnych/ spółek z udziałem miasta <i>Town's representatives</i>	2/17	3/12	4/10	4/17	13/13	3/8	-
Przedstawiciele rady gminy <i>Council representatives</i>	2/17	0	2/10	2/17	0	2/8	-
Przedstawiciele organizacji pozarządowych <i>NGO's representatives</i>	2/17	1/12	1/10	2/17	0	0	-
Przedstawiciele podmiotów prowadzących działalność gospodarczą <i>Business' representatives</i>	1/17	3/12	1/10	1/17	0	0	-
Przedstawiciele mieszkańców <i>Citizens' representatives</i>	2/17	3/12	2/10	2/17	0	3/8	-
Przedstawiciele właścicieli nieruchomości ¹¹ <i>Property owners' representatives</i>	2/17	1/12	0	3/17	0	0	-
Pozostali przedstawiciele <i>Other representatives</i>	6/17	1/12	0	3/17	0	0	-
Przewodniczący <i>Chairman</i>	Przedstawiciel Urzędu Miasta	Przedstawiciel przedsiębiorców	Przedstawiciel Urzędu Miasta	Przedstawiciel NGO	Przedstawiciel Urzędu Miasta	Wybór podczas drugiego posiedzenia w lutym 2019 r.	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych gmin.

Source: author's elaboration based on municipalities' websites.

¹¹ W tym użytkowników wieczystych, wspólnot, zarządców nieruchomości, rad osiedli.

KOMPETENCJE KOMITETÓW REWITALIZACJI I ZESPOŁÓW DS. REWITALIZACJI ORAZ ICH MIEJSCE NA DRABINIE PARTYCYPACJI

Zakres przydzielonych kompetencji Komitetów Rewitalizacji w Wołominie i Pruszkowie nie odbiega od nałożonych obowiązków przez *ustawę o rewitalizacji* (2015). W regulaminach działalności obydwu Komitetów znajduje się jedna dodatkowa kompetencja – podejmowanie inicjatyw związanych z obszarem rewitalizacji. W przypadku Zespołów ich zadania są bardziej zróżnicowane i nieco szersze. W programach rewitalizacji i regulaminach działalności Zespołów pojawiają się dodatkowe zapisy dotyczące zadań informowania o rewitalizacji (we wszystkich przypadkach) i jej promocji, aktywizacji społeczności na rzecz procesu rewitalizacji, budowania partnerstw. Poza Nowym Dworem Mazowieckim w żadnym z analizowanych przypadków zapisy nie wspominają o roli przekazywania informacji od społeczności lokalnej (interesariuszy nienależących oficjalnie do zespołów) do władz gminnych. Zespoły w Nowym Dworze Mazowieckim i Grodzisku Mazowieckim posiadają dalej idące kompetencje. W Grodzisku Mazowieckim w zadaniach Zespołu znajduje się zapis o współpracy z Koordynatorem rewitalizacji w zakresie współdecydowania o działaniach rewitalizacyjnych. Należy pamiętać jednak, że w składzie tego Zespołu w rzeczywistości znajdują się jedynie przedstawiciele gminy. W Nowym Dworze Mazowieckim, do zadań Zespołu należy m.in. koordynowanie procesu rewitalizacji, a uszczegółowienie podziału zadań w jego obrębie przewiduje dla przedstawicieli części społecznej jedynie pozyskiwanie opinii lokalnej społeczności oraz przekazywanie dalej informacji o rewitalizacji.

Zakres możliwości wyrażania opinii jest różny w poszczególnych gminach. Wszystkie formy uprawnione są do wyrażania opinii na temat wdrażania zapisów programów rewitalizacji. Niemal zawsze do kompetencji Komitetów i Zespołów należy opiniowanie przygotowania, oceny i monitorowania programów rewitalizacji. W trzech przypadkach (Wołomin, Legionowo i Nowy Dwór Mazowiecki) opinii podlegają projekty dokumentów planistycznych związanych z obszarem rewitalizacji. Najszerze kompetencje posiada Zespół ds. rewitalizacji w Legionowie, który jest uprawniony do opiniowania dokumentów strategicznych związanych z tematyką rewitalizacji (w tym wymienionych zostało wiele dokumentów z zakresu sfery społecznej). Analiza zakresu uprawnień odnoszących się wyłącznie do opiniowania nie pozwala zróżnicować funkcjonowania Komitetów i Zespołów (jeden Komitet i dwa Zespoły mają wąskie uprawnienia, podobnie jeden Komitet i dwa Zespoły mają szersze kompetencje).

Analiza zapisów dokumentów w kontekście ogółu przypisanych zadań (tabela 2) pozwala potwierdzić hipotezę drugą – Zespoły ds. rewitalizacji niedziałające na podstawie *ustawy o rewitalizacji* (2015) mają w różnym stopniu przypisane szersze kompetencje niż Komitety Rewitalizacji.

Kompetencje polegające głównie na opiniowaniu i doradzaniu (analogicznie do kompetencji Komitetów) oraz przekazywaniu informacji wpisują się w niskie szczeble drabin partycypacji zarówno wg S. Arnstein (1969) (szczeble odwzorowujące działania symboliczne: *informing* i *consultation*), jak i P. Swianiewicza i in. (2004) – otwarty styl autorytarny i konsultacje/uczestnictwo z pogranicza stylu interaktywnego i nieinteraktywnego. Budowanie partnerstw zapisane w Żyrardowie może prowadzić do osiągnięcia wyższych szczebli w drabinie partycypacji. Osiągnięcie wyższych poziomów partycypacji jest ponadto możliwe przy współpracy w konkretnych projektach rewitalizacyjnych (wpisaniu do programu rewitalizacji i konsultacjach ich szczegółów oraz realizacji). Partnerstwa mogą (a nawet powinny) zawiązywać się pomiędzy głównymi realizatorami projektów oraz partnerami, którzy są zapisani w programach rewitalizacji. Mogą one przyjmować różne poziomy z drabiny

partycypacji, jednak mogą się one zawiązywać poza Komitetami i Zespołami, przez co nie stanowią przedmiotu niniejszego badania.

Tabela 2. Zadania przypisane Komitetom Rewitalizacji i Zespołom ds. rewitalizacji
Table 2. Tasks assigned to Committees of Revitalisation and other formal ways of participation

Gmina <i>Municipality</i>	Zadania zapisane w programie rewitalizacji i regulaminie <i>Tasks assigned in urban renewal program and regulations</i>	Zakres uprawnień do opiniowania zgodnie z regulaminami <i>Fields of opinions included in regulations</i>
Pruszków	1. Funkcja opiniodawczo-doradcza. 2. Forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy. Dodatkowo w regulaminie: podejmowanie inicjatyw zw. z obszarem rewitalizacji ¹²	Opinie w zakresie przygotowania, przeprowadzenia i oceny GPR. Komitet uczestniczy w opiniowaniu oraz przygotowaniu projektów uchwał Rady Miejskiej w Pruszkowie i zarządzeń Prezydenta związanych z przygotowaniem, przeprowadzeniem i oceną GPR.
Wołomin	1. Forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy. 2. Funkcja opiniodawczo-doradcza. Dodatkowo w regulaminie: podejmowanie inicjatyw zw. z obszarem rewitalizacji ¹³	1. opiniowanie wszelkich zmian w Gminnym Programie Rewitalizacji, 2. opiniowanie projektów uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących Specjalnej Strefy Rewitalizacji, 3. wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania partycypacji w realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji, 4. opiniowanie raportów rocznych z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji oraz raportu końcowego. Komitet uprawniony jest do wyrażania opinii oraz podejmowania inicjatyw w sprawie rozwiązań, odnoszących się do obszaru rewitalizacji Gminy Wołomin. Komitet uczestniczy w opiniowaniu oraz przygotowaniu projektów uchwał Rady Miasta i zarządzeń Burmistrza Wołomina związanych z obszarem rewitalizacji Gminy Wołomin.
Legionowo	1. Funkcja opiniodawczo-doradcza. 2. Informowanie o rewitalizacji. 3. Aktywizacja społeczności na rzecz rewitalizacji. Dodatkowo w regulaminie: uczestnictwo w konsultacjach społecznych dot. przedsięwzięć rewitalizacyjnych ¹⁴	Opinie na temat: a) projektów uchwał Rady Miasta i projektów Zarządzeń Prezydenta dotyczących rewitalizacji, b) projektów dokumentów strategicznych i planistycznych Gminy Miejskiej Legionowo, o tematyce powiązanej z procesem rewitalizacji, zwłaszcza dotyczących obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, w szczególności: •programu rewitalizacji, •strategii rozwoju, •programu rozwoju, •studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, •planów miejscowych dotyczących obszaru rewitalizacji, zwłaszcza lokalizacji projektów rewitalizacyjnych, •programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, •programu ochrony zabytków, •programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, innych uzależnień i przeciwdziałania narkomanii, •strategii rozwiązywania problemów społecznych,

¹² <http://pruszkow.bip.gmina.pl/upload/uchwa%C5%82a%20XXIX.303.17.pdf> (14.09.2019)

¹³ http://wolomin.bip.net.pl/?p=document&action=show&id=12889&bar_id=13144 (07.01.2019)

¹⁴ <http://www.bip.legionowo.pl/Article/id,30544.html> (07.01.2019)

Tabela 2. Ciąg dalszy ze strony 104

Table 2. Continued from page 104

		<ul style="list-style-type: none"> •programu wsparcia rodziny, •programu ochrony środowiska, •planu gospodarki niskoemisyjnej, c) postępu procesu rewitalizacji – co najmniej raz na pół roku, d) aktualności Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miejskiej Legionowo do roku 2023 – co najmniej raz na pół roku, e) raportów z monitorowania oraz ewaluacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miejskiej Legionowo do roku 2023.
Żyrardów	1. Funkcja opiniodawczo-doradcza. 2. Wymiana informacji pomiędzy partnerami. 3. Budowanie konsensusu i tworzenie partnerstw realizujących działania. 4. Informowanie o rewitalizacji ¹⁵ .	Opinie i zajmowanie stanowisk oraz rekomendowanie rozwiązań w sprawach dot. przygotowania, przeprowadzania i oceny rewitalizacji.
Grodzisk Maz.	1. Forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy. 2. Funkcja opiniodawczo-doradcza. Szczegółowo: 1. Współpraca z Koordynatorem realizacji Programu Rewitalizacji 2. Praca w zakresie: 1) inicjowania działań włączających lokalną społeczność w konsultacje społeczne dotyczące potrzeb rewitalizacyjnych Gminy; 2) informowania lokalnej społeczności o planowanych lub podjętych działaniach wdrażaniu, monitorowaniu, aktualizacji, ocenie realizacji Programu Rewitalizacji 3) współdecydowania o zakresie działań rewitalizacyjnych objętych Programem; 4) promocji działań rewitalizacyjnych oraz Programu ¹⁶ .	Opinie w sprawach związanych z opracowaniem, wdrażaniem i przebiegiem rewitalizacji uwzględnionej w Programie.
Nowy Dwór Maz.	1. Koordynowanie wszystkich działań związanych z wdrażaniem Programu, 2. Bieżąca ocena i monitorowanie procesu rewitalizacji, reagowanie na wszystkie pojawiające się problemy i wdrażanie środków zaradczych. 3. Informowanie i promocja wszystkich działań rewitalizacyjnych, 4. Współpraca z osobami wdrażającymi projekty infrastrukturalne i społeczne na rewitalizowanych obszarach. W tym zadania części społecznej: pozyskiwanie opinii, a także informowaniu ich o działalności Zespołu ¹⁷	Opinie na temat: 1. Stopnia realizacji programu 2. Projektu programu rewitalizacji 3. Projektów dokumentów planistycznych.

Zródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych wybranych gmin.

Source: author's elaboration based on selected municipalities' websites.

¹⁵ <https://www.bip.zyrardow.pl/plik,18258,zarządzenie-nr-41-2017.pdf> (07.01.2019)

¹⁶ <http://bip.grodzisk.pl/Article/get/id,30451.html> (07.01.2019)

¹⁷ http://bip.nowydwormaz.pl/public/get_file_contents.php?id=374511 (07.01.2019)

Niemal wszystkie formy uspołecznienia poddane analizie rozpoczęły oficjalnie swoją działalność (zostały powołane zarządzeniem) po uchwaleniu programu rewitalizacji. Wyjątek stanowi Zespół ds. rewitalizacji w Nowym Dworze Mazowieckim powołany wcześniej (jednak jego udział w uspołecznieniu programu rewitalizacji można postawić pod znakiem zapytania, ponieważ po pierwszym posiedzeniu, które miało miejsce przed przyjęciem uchwałą programu rewitalizacji, nastąpiła ponad dwuletnia przerwa w posiedzeniach, co jest niezgodne z jego regulaminem, a miało ścisły związek z długością okresu sprawozdawczego realizacji programu). Specyficznym przypadkiem jest również Zespół w Grodzisku Mazowieckim, stanowiący kontynuację prac (w nieco zmienionym składzie) poprzedniego Zespołu. Warty podkreślenia jest fakt, że przed powołaniem Zespołu lub Komitetu w procesie przygotowywania programu rewitalizacji udział interesariuszy mógł być zapewniony w inny sposób – poprzez warsztaty lub oficjalnie zawiązane grupy robocze (przypadek Legionowa). W 2018 r. władze Żyrardowa rozpoczęły przygotowanie gminnego programu rewitalizacji mającego zastąpić w 2019 r. obowiązujący lokalny program rewitalizacji¹⁸ - wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji - nie powołał jeszcze Komitetu Rewitalizacji.

Kwestia pełnienia przez Zespoły ds. rewitalizacji zadań związanych z informowaniem społeczności o przebiegu procesu rewitalizacji jest wątpliwa w związku z brakiem informacji o bieżących działaniach na oficjalnych stronach internetowych gmin (poza przypadkiem Legionowa). Na stronie miasta Żyrardów znajdują się wyłącznie informacje o naborze i rozpoczęciu prac Zespołu (analogicznie ma to miejsce w obu przypadkach badanych Komitetów Rewitalizacji). Na temat działalności Zespołów w Grodzisku Mazowieckim i Nowym Dworze Mazowieckim na stronach internetowych gmin nie znajdują się żadne informacje (tabela 3). Fakt ten nie wyklucza wypełniania zadań informacyjnych innymi kanałami np. poprzez bezpośrednie spotkania członków Zespołu z mieszkańcami i innymi interesariuszami, jednak brakuje świadectw na podejmowanie takich działań (ponownie poza przypadkiem Legionowa – na stronie internetowej opisywane są działania realizowane przez członków Zespołu ds. rewitalizacji np. organizacja spacerów i publikowanie tekstów w lokalnych mediach).

Tabela 3. Moment rozpoczęcia prac i informacje o działalności form uspołecznienia wdrażania programów rewitalizacji. Stan na 07.01.2019 r.

Table 3. Time of set up and information about activity of forms of citizen participation in urban renewal programs implementation as at 07.01.2019

Gmina Municipality	Pruszków	Wołomin	Legionowo	Żyrardów	Grodzisk Mazowiecki	Nowy Dwór Mazowiecki
Powołanie Komitetu/ Zespołu przed lub po uchwaleniu programu rewitalizacji <i>Foundation of Committee/Groups before or after setting up the urban renewal program</i>	Po	Po	Po	Po	Po	Przed

¹⁸ Stan na 07.01.2019 r.

Tabela 3. Ciąg dalszy ze strony 106

Table 3. Continued from page 106

Informacja o działaniach dostępna na oficjalnej stronie www gminy <i>Information about actions placed on towns' official websites</i>	Tak – informacja o naborze i rozpoczęciu prac	Tak – informacja o naborze i rozpoczęciu prac	Tak – bieżące informacje o działalności;	Tak – informacja o naborze i rozpoczęciu prac;	Brak	Brak
--	---	---	--	--	------	------

Zródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych wybranych gmin.

Source: author's elaboration based on selected municipalities' websites.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Artykuł 52 *ustawy o rewitalizacji* (2015) przewiduje możliwość realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych bez uchwalenia gminnego programu rewitalizacji do końca 2023 r. Tę drogę przygotowania rewitalizacji wybrała znacząca większość gmin województwa mazowieckiego, które prowadzą działania rewitalizacyjne. W celu pozyskania środków zewnętrznych, w tym z funduszy pochodzących z Unii Europejskiej programy rewitalizacji przygotowywane na podstawie *ustawy o samorządzie gminnym* (1990) muszą spełniać kryteria określone w *Wytycznych...* (2016). Możliwość zastosowania jednej z dwóch dostępnych dróg służących przygotowaniu i przeprowadzeniu rewitalizacji z dofinansowaniem zewnętrznym, prowadzi do zróżnicowanych form społecznienia całego procesu. W przypadku programów innych niż gminne programy rewitalizacji, nie istnieje obowiązek powołania Komitetu Rewitalizacji lub innej zbliżonej do niego formy włączenia interesariuszy. Jednak gminy często powołują Zespoły ds. rewitalizacji, aby przygotowywane programy zostały pozytywnie ocenione w zakresie obowiązku partycypacji.

W sześciu na siedem badanych przypadkach gminy zdecydowały się powołać kolegialne sformalizowane podmioty służące uspołecznieniu procesu rewitalizacji. Analiza porównawcza dwóch Komitetów Rewitalizacji i czterech Zespołów ds. rewitalizacji działających w wybranych gminach Obszaru Metropolitalnego Warszawy, w zakresie zapisów dotyczących przydzielonych im kompetencji i udziału w nich interesariuszy, pozwala na stwierdzenie pewnych zależności. Po pierwsze, w składach Zespołów ds. rewitalizacji większy jest oficjalny udział przedstawicieli gmin (urzędów i jednostek organizacyjnych gminy) oraz ich składy są mniej zróżnicowane. Zaznaczyć należy także istnienie zróżnicowania składów w gronie samych Zespołów ds. rewitalizacji. Po drugie Zespołom ds. rewitalizacji przypisane są nieco szersze zadania – zwłaszcza w zakresie informowania lokalnej społeczności o procesie rewitalizacji. W przypadku Komitetów Rewitalizacji zadania ograniczone są niemal wyłącznie do wymogów zapisanych w *ustawie o rewitalizacji* (2015). W pozostałych badanych aspektach nie uwidaczniają się reguły różnicujące funkcjonowanie Komitetów Rewitalizacji od Zespołów ds. rewitalizacji (m.in. moment powołania w stosunku do uchwalenia programu rewitalizacji, przynależność przewodniczącego do określonej grupy interesariuszy, dostępność informacji na stronach internetowych o ich działalności).

Przyznane badanym Komitetom i Zespołom kompetencje wskazują na niewielką rzeczywistą możliwość wpływu na proces rewitalizacji, co stanowi sprzeczność z postulatem wdrożenia dojrzałej formy partycypacji i koresponduje z wynikami wcześniejszych badań (zob. Hałat 2010). Dominująca

funkcja opiniodawczo-doradcza, spowodowana m.in. zapisami *ustawy o rewitalizacji* (2015) i zaleceniami z *Wytycznych...* (2016), pozwala na przypisanie ich znaczenia do działań symbolicznych na poziomie informowania i konsultacji z tendencjami do osiągnięcia wyższych stopni w drabinie partycypacji (zwłaszcza Zespołów, które same inicjują drobne działania, jak ma to miejsce w Legionowie). Zapisane w regulaminach kompetencje decyzyjne interesariuszy partycypujących w omawianych sformalizowanych sposobach uspołecznienia rewitalizacji ograniczają się do współdecydowania o opinii. Brak otrzymanych możliwości realnego wpływu, chociażby w niewielkim stopniu, członków Zespołów i Komitetów na prowadzenie działań rewitalizacyjnych (w przypadku interesariuszy, którzy nie realizują bezpośrednio projektów) stanowi zagrożenie osłabieniem chęci do uczestniczenia w uspołecznieniu procesów prowadzonych przez gminy w przyszłości.

Literatura

- Arnstein S., 1969, A Ladder Of Citizen Participation, *Journal of the American Planning Association*, 35, 216-224.
- Boryczka E., 2015, *Partycypacyjne instrumenty zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego* [w:] A. Nowakowska (red.), *Nowoczesne metody i narzędzia zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym*, Uniwersytet Łódzki, Łódź, 39-86.
- Długosz D., Wygnański J., 2005, *Obywatele współdecydują*, Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa.
- Domański B., Gwosdz K., 2010, *Spojrzenie na problemy rewitalizacji miast w Polsce* [w:] Z. Ziobrowski, W. Jarczewski (red.) *Rewitalizacja miast polskich – diagnoza*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2010, 45-56.
- Donderowicz M., Głównyński M., Wronkowski A., 2016, Partycypacja społeczna w rewitalizacji – rola stowarzyszeń lokalnych na przykładzie Poznania, *Problemy Rozwoju Miast*, XIII, 4, 41-51.
- Florczyk R., 2018, Potencjał usługowy miast Obszaru Metropolitalnego Warszawy w świetle teorii ośrodków centralnych, *Samorząd Terytorialny*, 1-2, 108-121.
- Gawroński H., 2010, Konsultacje społeczne jako forma partycypacji w zarządzaniu strategicznym jednostkami samorządu terytorialnego, *Współczesne Zarządzanie*, 1, 24-37.
- Hałat P., 2010, *Instrumenty partycypacji społecznej w Lokalnych Programach Rewitalizacji miast w Polsce* [w:] K. Skalski (red.), *O budowie metod rewitalizacji w Polsce - aspekty wybrane*, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków, 127-156.
- Hausner J. (red.), 1999, *Komunikacja i partycypacja społeczna. Poradnik*, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej, Kraków.
- <http://www.bip.legionowo.pl/Article/id,30544.html> (07.01.2019)
- <http://bip.grodzisk.pl/Article/get/id,30451.html> (07.01.2019)
- http://bip.nowydwormaz.pl/public/get_file_contents.php?id=374511 (07.01.2019)
- <http://bip.piaseczno.eu/artukul/206/3404/lokalny-program-rewitalizacji-na-lata-2016-2023> (07.01.2019)
- <http://pruszkow.bip.gmina.pl/upload/uchwa%C5%82a%20XXIX.303.17.pdf> (14.09.2019)
- http://wolomin.bip.net.pl/?p=document&action=show&id=12889&bar_id=13144 (07.01.2019)
- <https://www.bip.zyrardow.pl/plik,18258,zarzadzenie-nr-41-2017.pdf> (07.01.2019)
- <https://www.funduszedlamazowska.eu> (07.01.2019)
- http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/ZPORR/Konkursy/wymogi_lpr.pdf (29.12.2018)
- Instrukcja dotycząca przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego*, 2016, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie.
- Kijowski D., 2010, Partycypacja obywatelska w samorządowych procesach decyzyjnych – zagadnienia ogólne, *Samorząd Terytorialny*, 1-2, 9-21.
- Kotus J., Sowada T., 2017, Behavioural model of collaborative urban management: extending the concept of Arnstein's ladder, *Cities*, 65, 78-86.
- Kozłowski S., Wojnarowska A., 2011, *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich. Zagadnienia teoretyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Muszyńska-Jeleszyńska D., 2015, Znaczenie konsultacji społecznych w procesach rewitalizacji obszarów miejskich, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, Rok LXXVII, z. 1, 257-271.
- Noworól A., Noworól K., Hałat P., 2012, Partycypacja społeczna w zarządzaniu procesami rewitalizacji, *Problemy Rozwoju Miast*, 1, 26-39.
- Noworól K., 2005, Uczestnictwo publiczne i konsultacje społeczne w lokalnych programach rewitalizacji, *Zarządzanie publiczne*, 1, 81-92.

- Pawłowska A., Radzik K., 2016, Instytucjonalno-prawne warunki partycypacji i dialogu obywatelskiego na poziomie lokalnym (na przykładzie wybranych miast), *Acta Politica Polonica*, 3, 19-38.
- Rogatka K., Ciesiołka P., Jurkowska A., Kułaczowska A., 2015, Uwagi do założeń ustawy o rewitalizacji – wybrane aspekty, *Studia Miejskie*, 17, 37-48.
- Skalski K., 1996, *Partycypacja społeczna w rewitalizacji starych dzielnic miejskich*, [w:] G. Praweńska-Skrzypek (red.), *Partycypacja obywatelska w życiu społeczności lokalnej. Stan, bariery, rekomendacje*, Fundacja "Międzynarodowe Centrum Rozwoju Demokracji", Kraków.
- Skalski K., 2004, *Rewitalizacja obszarów starej zabudowy w miastach*, [w:] Z. Sujkowski (red), *Lokalny Program Rewitalizacji. Opracowanie metodyki pozyskiwania i przetwarzania informacji przestrzennych na potrzeby zarządzania nieruchomościami* (praca doktorska UWM), Olsztyn.
- Swianiewicz P., Klimska U., Mielczarek A., 2004, *Nierówne koalicje – liderzy miejscy w poszukiwaniu nowego modelu zarządzania rozwojem*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Szlachetko J., Grabkowska M., Pancewicz Ł., 2017, *Rozdział 2 Partycypacja społeczna art. 5* [w:] J. Szlachetko i K. Borówka (red), *Ustawa o rewitalizacji. Komentarz TOM 1*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2017, 78-82.
- Ustawa z dn. 8.03.1990 o samorządzie gminnym*, Dz.U. 2018, poz. 994 ze zm.
- Ustawa z dn. 9.10.2015 o rewitalizacji*, Dz.U. 2018, poz. 1398 ze zm.
- Włodarczyk B., 2011, Procesy kształtujące przestrzeń turystyczną, *Turyzm*, 21, 1/2, 59-66.
- Wojtoszek K., 2015, Prawne uwarunkowania partycypacji społecznej w Polsce, *PRACE NAUKOWE Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości. Samorząd terytorialny w Polsce z perspektywy 25-lecia jego funkcjonowania*, 33, 327-338.
- Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, 2016, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.